

Inleiding

Op verzoek van het Nationaal Platform Burgerparticipatie Omgevingsprojecten, Lerend platform Energie en Omgeving en enkele overheidsinstellingen, worden in dit korte rapport de concrete stappen en acties beschreven wanneer een Social Impact Assessment (SIA) volgens de IFC prestatienorm uitgevoerd zou worden in Nederland. Op verzoek van geïnteresseerde derde partijen is een gapanalyse toegevoegd die de verplichtingen van de SIA vergelijkt met de verplichtingen vanuit de huidige en toekomstige wet- en regelgeving.

Er is gebruik gemaakt van twee fictieve cases : de ontwikkeling van een on-shore windmolenpark en een aardwarmteproject (geothermische bron, upstream).

Een Social Impact Assessment is ontwikkeld in de jaren '70 en is een gestructureerde en professionele methode, vergelijkbaar met de Environmental Impact Assessment (Milieu Effect Rapportage), en is gebaseerd op de risicomanagement methodologie. Onderdelen van de SIA kunnen ook afzonderlijk worden uitgevoerd.

De kosten van een volwaardige SIA hangen af van de reikwijdte en het detailniveau. Het uitgangspunt van de SIA is een nulmeting, het sociaal economische basisonderzoek. Burgers participeren vervolgens in het identificeren van alle risico's en effecten en het bepalen van passende mitigerende maatregelen. De kosten voor participatie van burgers hangen af van het gekozen participatieniveau, de gekozen methoden, het aantal iteratieslagen, monitoring, rapportage en verantwoording. Een overzicht van de kosten voor beide fictieve cases is opgenomen in dit rapport.

Het rapport beoogt een bijdrage te leveren aan het toepassen van de SIA methode volgens de IFC Prestatienorm 1 (die onlangs naar het Nederlands vertaald is, zie Hoofdstuk 3) in Nederland, om zo effectiever te komen tot gedragen besluitvorming. Een vervolgstap zou kunnen zijn om een Handreiking Social Impact Assessment te ontwikkelen. Gezien de overlap met de Milieu Effect Rapportage kan dit met de commissie m.e.r. worden uitgevoerd om regeldruk te voorkomen.

Dit rapport is tot stand gekomen met de medewerking van Olaf Beckers (Kragten/W MMA), Veronica ten Holder en Rob Verheem (Commissie m.e.r.), Fanny Bod en Michel Buhrs (Bureau Buhrs), Ahmed Ait Moha (Motivaction), Marleen Geerdinck (CBS), Michiel Pellenbarg (Kadaster), Ruud Kok (CG Selecties) en enkele ervaren facilitators.

Bij deze wil ik hen hartelijk danken voor hun medewerking.

Delft, november 2017

Eelco de Groot

Inhoud

Afkortingen.....	4
1. Samenvatting SIA.....	5
1.1 achtergrond.....	5
1.2 de stappen van een Sociaal Impact Assessment voor de initiatiefnemer.....	5
1.3 Wanneer wordt een SIA ingezet ?.....	6
2 De objectivering van risico's en effecten met een SIA.....	7
2.1 Verkennende fase SIA.....	7
2.2 Sociaal Economisch Basisonderzoek	7
Deliverable 1 : Sociaal Economisch Basisonderzoek	10
2.2 stakeholderparticipatieplan	10
Deliverable 2 : Stakeholder Participatie Plan	13
2.3 Vaststellen risico's en effecten en selecteren mitigerende maatregelen.....	13
2.3.1 Verfijnen van risico's/effecten via het participatieproces	13
2.3.2 vaststellen mitigerende maatregelen per relevant risico/effect	16
2.3.3 Mitigatie van resterende effecten.....	17
2.3.4 Positieve impacts.....	18
2.3.5 Totaaloverzicht impacts	18
2.3.6 Managementprogramma en -plannen.....	20
2.4 Toetsing finale draft SIA en managementplannen.....	20
2.5 SIA publiek.....	21
2.6 Vergunningverlening	21
Deliverable 3 : SIA.....	21
Deliverable 4 : Managementplannen.....	21
2.7 Externe communicatie, monitoring, evaluatie en rapportage.....	21
2.8 Opzet en onderhoud Sociaal Risicomanagementsysteem	21
2.9 Thema's, overeenkomsten en verschillen met de m.e.r.	22
2.10 Overeenkomsten en verschillen met Strategisch Omgevings- Management.....	23
3 Gapanalyse SIA IFC Prestatienorm 1 met huidige Nederlandse regelgeving.....	24
4 Budget en doorlooptijden	37
4.1 Commission Nationale du Débat Publique.....	37
Annex 1 : Theorie en onderzoek	40
Referenties	42

Afkortingen

term	betekenis
BRZO	Bedrijven waar grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen aanwezig zijn bóven een bepaalde drempelwaarde, vallen onder de werking van het <u>Besluit risico's zware ongevallen</u>
CNDP	Commission Nationale du Débat Publique
EIA	Environmental Impact Assessment
EP	Equator Principles
ESIA	Environmental & Social Impact Assessment
IFC	International Finance Cooperation
m.e.r.	Milieu Effect Rapportage
SEB	Sociaal Economische Basisonderzoek
SPP	Stakeholder Participatie Plan
SIA	Social Impact Assessment (Sociaal Effect Rapportage)

1. Samenvatting SIA

1.1 achtergrond

De Social Impact Assessment (SIA) is een gestructureerde risicomanagementmethode die dwingt tot het analyseren, het monitoren en het mitigeren van de sociale gevolgen van grote, complexe projecten in de fysieke leefomgeving. Ze wordt vaak samen met een Environmental Impact Assessment (de Nederlandse Milieu Effect Rapportage) uitgevoerd in een ESIA. Er zijn ook belangrijke overeenkomsten.

Net als voor de EIA bestaan op internationaal niveau vele manieren om een SIA uit te voeren. Gekozen is voor de SIA zoals deze is gedefinieerd door de International Finance Corporation, de private sectortak van de Wereldbank Groep. Deze wordt wereldwijd verreweg het meest toegepast, heeft groot draagvlak bij de private sector, maatschappelijke organisaties en overheden, en er is zeer veel (gratis) toegankelijk ondersteuningsmateriaal voorhanden.

De IFC Prestatienorm is ontstaan in de jaren '90 van de vorige eeuw. De tweede versie verscheen in 2006. De derde in 2012, na een systematische consultatie van twee jaar met de private sector (industrie en financiële instellingen), beroepsverenigingen, vakbonden, multilaterale en bilaterale financiële instellingen, gemeenschappen, denktanks, VN-agentschappen, overheden en maatschappelijke organisaties wereldwijd.

In Nederland wordt deze norm toegepast door o.a. Shell. De commerciële banken hebben in 2003 de Equator Principles vastgesteld, die de IFC Prestatienorm volgen. Wereldwijd zijn meer dan 90 vooraanstaande commerciële banken lid, waaronder twee banken in China. Ruim 70% van het wereldwijde kapitaal in opkomende landen volgt daarmee de IFC Prestatienorm. In Nederland zijn de ING, ABN en Rabobank lid van Equator.

Gezien het succesvol mitigeren van hoge sociale risico's wordt de SIA steeds vaker toegepast in Westerse landen. De TAP pijplijn van Turkije naar Italië is het meest uitgebreide voorbeeld, de link naar deze publiek beschikbare ESIA is opgenomen bij de referenties.

In dit rapport worden de termen bewoners, stakeholders en getroffen gemeenschappen door elkaar gebruikt. Getroffen gemeenschappen is de officiële term binnen de IFC prestatienorm, maar in Nederland spreken we eerder van bewoners (binnen de risico- en hindercontouren). De term getroffen gemeenschappen wordt gehanteerd wanneer de letterlijke tekst van de IFC norm wordt aangehaald. IFC voorziet in het betrekken van belanghebbenden buiten de risicocontour, in dat geval wordt de term stakeholders gebruikt.

1.2 de stappen van een Sociaal Impact Assessment voor de initiatiefnemer

Een SIA bestaat uit verschillende stappen die in de volgende paragrafen verder toegelicht worden.

1. Verkennend onderzoek
2. Uitvoeren Sociaal Economische Basisstudie (SEB)
3. Ontwikkeling stakeholderparticipatieplan
 - a. vaststellen participatieniveau
 - b. vaststellen participatievorm
4. Vaststellen risico's en effecten
 - a. uitvoering stakeholderparticipatieplan met borging geloofwaardige representatie van alle stakeholders binnen risicocontour, op basis van vastgesteld participatieniveau
 - b. eventuele bijstelling / aanvulling en vaststelling risico's en effecten
5. Vaststellen mitigerende maatregelen per relevant risico/effect
 - a. mitigatie van resterende effecten
 - b. vastleggen implementatie maatregelen in diverse managementplannen
6. Toetsing finale draft SIA met stakeholders (risico's, effecten, mitigerende maatregelen, managementplannen)
7. Voorleggen SIA (het SEB, gemitigeerde risico's en effecten, mate van onzekerheid acceptatie maatregel per effect) aan Bevoegd Gezag
8. Periodieke rapportage (constructie – operatie – ontmanteling), eventueel participatie bewoners in monitoring & evaluatie
9. Opzet en onderhoud van een sociaal risico beheerssysteem

Projecten starten in de conceptfase met het toetsen van de wettelijke project en risico- en hindercontouren, zoals deze ook in de m.e.r. worden gehanteerd, met representatieve leden van de gemeenschap. In voorkomende gevallen kan dat leiden tot een ruimere contour. Wanneer de exacte locatie nog niet bekend is, moet een stakeholder participatie kader (algemene principes, strategie en voorbereiding participatieproces) vastgesteld worden.

1.3 Wanneer wordt een SIA ingezet ?

Een SIA is een gestructureerde methode en geschikt voor complexere en grootschalige projecten.

Een SIA wordt gebruikt wanneer :

- er blijvende en significante effecten te verwachten zijn voor bewoners (bijvoorbeeld blijvende geluidshinder)
- sprake is van controverse over de te gebruiken technologie (bijvoorbeeld diepe boringen)
- sprake is van een cumulatief effect (er is sprake van een project met in ernst en omvang vergelijkbare risico's en effecten)
- sprake is van een sociaal-economisch kwetsbaar gebied
- wanneer goede alternatieven voorhanden zijn

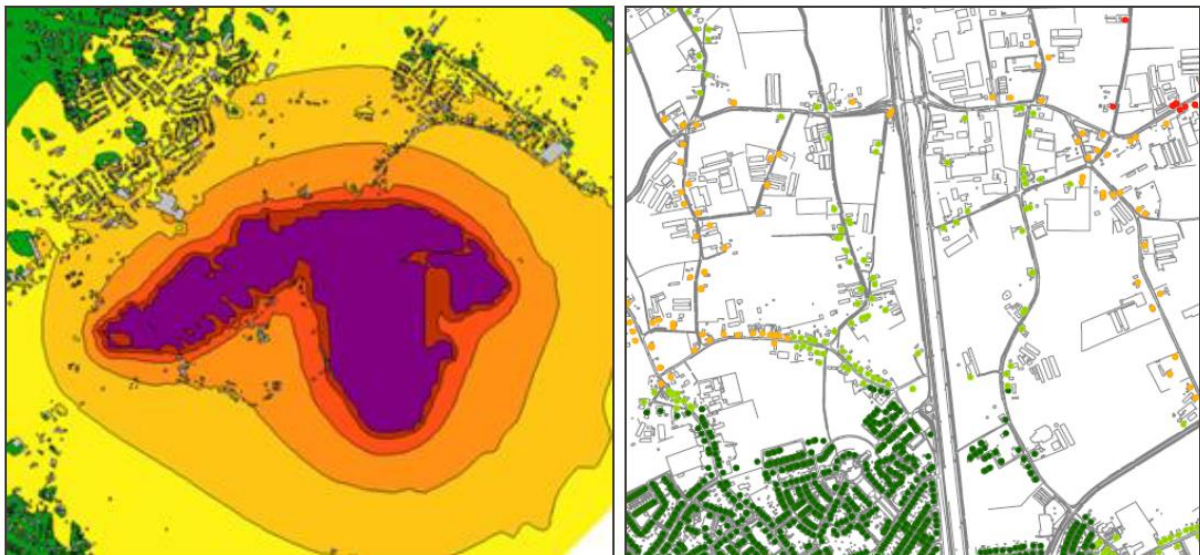
Hiervan is met name sprake bij energie(transitie)projecten, infrastructurele projecten en BRZO bedrijven. In Nederland is voor dit soort projecten vaak een Milieu Effect Rapportage verplicht. Commerciële financiële instellingen stellen vaak een ESIA verplicht voor risicocategorie A projecten en een minimum budget (10 miljoen €). Het Franse CNDP hanteert risicocategorie A projecten,

minimumbudget (150 M €) en projectomvang (bijv. lengte van snelwegen, pijpleidingen, hoogspanningsleidingen). Deze worden besproken in paragraaf 4.1.

2 De objectivering van risico's en effecten met een SIA

2.1 Verkennende fase SIA

Op basis van de projectlocatie kunnen risico- en hindercontouren op het gebied van water, geluid, trillingen, luchtkwaliteit, externe veiligheid, visuele hinder etc. in eerste instantie worden vastgesteld op basis van expert judgement. De effecten van de meest maatgevende milieuaspecten kunnen kwantitatief worden doorgerekend en door middel van contouren over de omgeving en visueel inzichtelijk worden gemaakt.

Figuur 1: Voorbeelden hindercontour geluid (links) en luchtkwaliteit op woningniveau (rechts) Bron : Kragten

Het effect van de beoogde ontwikkeling en die van andere reeds aanwezige activiteiten, het cumulatieve effect, kunnen ook inzichtelijk gemaakt worden. In de verkennende fase worden een beperkt aantal stakeholders uit bestuur (ambtelijk/politiek), bewoners met een goed gevoel voor wat er lokaal speelt (wijkraden, welzijnswerk) en bedrijven geïdentificeerd en geïnterviewd om een eerste beeld te krijgen over de haalbaarheid van het project. In de verkennende fases kunnen de wettelijke toetsingskaders van de contouren met de bewoners en in sommige gevallen met stakeholders buiten de contouren (bijvoorbeeld NGO's) besproken worden en in bepaalde gevallen worden aangepast.

2.2 Sociaal Economisch Basisonderzoek

Wanneer blijkt dat het project op basis van de verzamelde gegevens in het verkennend onderzoek in principe levensvatbaar is, wordt gestart met het sociaal economische basisonderzoek (SEB). Dit is een essentieel onderdeel binnen de SIA om precies vast te stellen welke en hoeveel huishoudens/mensen welke risico's en effecten van het project hebben. Initiatiefnemers moeten alle mogelijke belanghebbenden die geïnteresseerd kunnen zijn in hun acties identificeren en moeten nagaan op welke manier externe communicatie de dialoog met alle belanghebbenden kan vergemakkelijken¹

Het SEB start met een contextanalyse. Deze bestaat uit een korte geschiedenis, sociaaleconomische beschrijving van het gebied en haar inwoners, analyse van wet- en regelgeving en relevant beleid (initiatiefnemer, financiers, consortiumpartners) en eventuele cumulatieve impacts van bestaande of geplande projecten. Ook kunnen grenswaarden van de gebruikte contouren worden getoetst, wanneer geen verkennend onderzoek heeft plaatsgevonden.

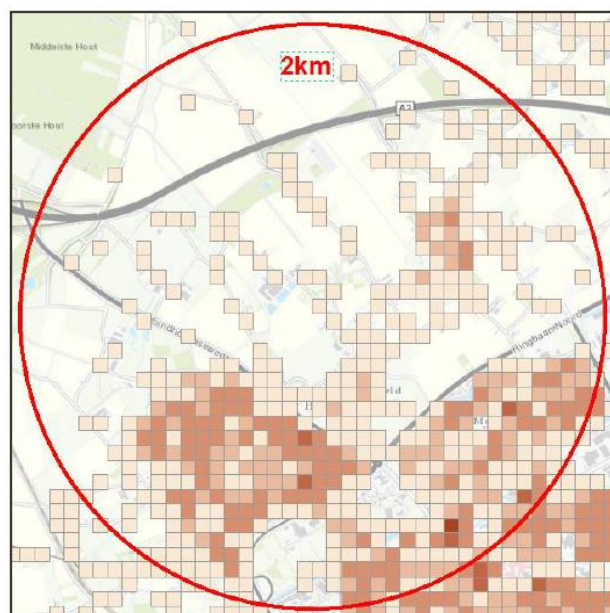
Nadat de hindercontouren bepaald zijn, kan op basis van geodata analyse een inzicht worden verkregen in de aanwezige populatie. Uit verschillende bronbestanden kunnen uit onderstaande (semi)-publiek beschikbare gegevens de bewoners vast worden gesteld langs basis demografische gegevens. Klassieke sociologische gegevens betreffen in ieder geval :

Aspect	Bron	Detailniveau
Woningen en gebouwen	Basisregistratie Adressen en Gebouwen (Kadaster)	Coördinaat
Basisdata (naam, geslacht, geboortedatum, nationaliteit, burgerlijke staat, ethniciteit, bevolkingsgroei/krimp, migratie)	Basisregistratie Personen (Gemeente) Publieke Dienstverlening op de Kaart	Coördinaat
inkomen, WOZ waarde, Economische groei, bedrijvigheid, werkloosheid	CBS, KvK	Postcode
Gezondheid en levensverwachting	CBS, GGD	Regio
Onderwijsniveau	Onderwijscijfers.nl	Regio
politieke oriëntatie	Kiesdistrict	Postcode

Per risico- of hindercontour kunnen door verschillende bronbestanden te koppelen, waarbij rekening wordt gehouden met geldende en toekomstige privacy wet- en regelgeving, de aantallen huishoudens / mensen met een mogelijk effect worden vastgesteld.

In bijgaand plaatje betekent dat de gegevens in grootte van 100 x 100 m kunnen worden vastgesteld voor een hindercontour met een straal van 2km. Ook is het mogelijk dit met behulp van GIS data op postcode niveau uit te voeren.

De sociaaleconomische statistische gegevens van huishoudens binnen de risicocontouren

Figuur 2 : Data per 100 x 100 m binnen contour met straal 2 km. Bron : Kragten

¹ IFC Prestatienorm 1 clause 26

(zoals inkomen, werkloosheid en gezondheid) worden vergeleken met kentallen op nationaal niveau. De informatie kan in elke vorm van een polygoon verzameld worden (zie figuur 1).

De vereisten aan een SEB kunnen van project tot project verschillen. Hieronder volgt een voorbeeld met niet-uitputtende criteria, de cijfers zijn deels fictief. Hierdoor ontstaat een beeld gebaseerd op kwantitatieve cijfers over de sociaal economische situatie van stakeholders binnen de contouren, vergeleken met het Nederlands gemiddelde.

Aspect	Contour 1 straal 1 km	Contour 2 straal 2 km	Nederlands gemiddelde ²
Oppervlakte km ²	3,14	12,56	42963
Kenmerken huishoudens			
Aantal huishoudens	20	225	7 665 198
waarvan 1 persoonshuishoudens	2	54	2 867 797
Gem. aantal personen per huishouden	2.5	2.4	2.17
Personen institutionele huishoudens	0	15	244 794
Overige bewoners (Bedrijven, overheidsinstellingen)	0	23	
Aantal personen binnen contour	52	632	
Geslacht MV	52-48	51-49	51-49
Gemiddelde leeftijd/levensverwachting	46/79	48/79	40/80
Etniciteit % westerse/niet- westerse achtergrond	10/5	11/4	4/11
Karakteristieken (geaggregeerd)			
Gemiddeld inkomen meerpersoons huishouden	45.000	47.500	58.500
Gemiddeld woz waarde onroerend goed	125.000	150.000	175.000
Gemiddelde werkloosheid man/vrouw	10 %/12%	9 %/10%	7 %/8%
Economische activiteiten (% landbouw, industrie, toerisme, overig)	70/5/5/20	40/10/5/45	10/10/10/60
Faillissementen (prov niveau oktober '17)	6	6	328
Opleidingsniveau (laag, midden, hoog)	65,50,5	60,30,10	31,41,28
zelfdodingen per 100.000 inwoners	14,7	14,7	11,1
bevolkingsgroei in personen / %	-3	-2	+1
Bevolkingsdichtheid Stedelijkheid	5	4	3
Politieke voorkeur TK17 : VVD PVV CDA D66 GL SP PvdA CU	13.5/17,9/9,3/8,2 7,2/20,2/9,0/3,5	13.5/17,9/9,3/8,2 7,2/20,2/9,0/3,5	21,2/13/12,4/12,2 9,1/9,1/5,7/3,4

² <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2015/52/demografische-kerncijfers-per-gemeente-2015>

Op basis van sociaalwetenschappelijke segmentatie kunnen de stakeholders worden gecategoriseerd, zodat een representatieve afvaardiging tijdens het participatieproces in de volgende stappen kan worden geborgd.

Naast demografische segmentatie zijn ook andere methoden beschikbaar, zoals segmentatie op basis van gedrag, houdingen en waarden. Verschillende bureaus bezitten deze gegevens op postcode niveau. Deze methoden zijn ook van belang voor de kennisgeving en samenstelling van het participatieproces. Afhankelijk van de context en voorkeuren van de initiatiefnemer en bevoegd gezag kunnen deze methoden of een combinatie ervan worden gebruikt. Hierbij is het van belang geldende en toekomstige privacy wet- en regelgeving te volgen.

Deliverable 1 : Sociaal Economisch Basisonderzoek

2.2 stakeholderparticipatieplan

Na het SEB wordt het stakeholderparticipatieplan (SPP) ontwikkeld. Hierin wordt het geschikte participatieniveau, de participatievorm, de planning, kennisgeving en afspiegeling vastgesteld, om zo op effectieve wijze alle stakeholders binnen de in het SEB vastgestelde risicocontouren te betrekken bij het project

Het stakeholderparticipatieplan is vergelijkbaar met het burgerparticipatieplan binnen de Omgevingswet. Er zijn echter verschillen, deze worden in Hoofdstuk 3 besproken.

a. vaststellen participatieniveau

Binnen IFC worden 4 participatieniveaus gehanteerd en genormeerd

1. informeren (laag risico)
2. consulteren/dialogoog (gemiddeld risico)
3. Geïnformeerd Dialoog- en Participatieproces (substantiële risico's)
4. Vrije, Voorafgaande en Geïnformeerde Toegang (bijzondere situaties / hoge risico's)

Het is belangrijk het gepaste niveau vast te stellen, door na te gaan in welke mate er sprake is van blijvende effecten, controversen over de te gebruiken technologie, cumulatieve effecten, geloofwaardige alternatieven en de sociaal-economische kwetsbaarheid van het gebied.

De IFC Prestatienorm hanteert duidelijke definities voor bovenstaande participatieniveaus. In Hoofdstuk 3 stap 6 worden deze toegelicht.

Gezien de omvang van de impacts alsmede het niveau van controversen wordt voor het fictieve on-shore windmolenpark en geothermie uitgegaan van participatieniveau 3, een GDP-proces. IFC SIA is stapsgewijs opgebouwd. Voor participatieniveau 3 moeten ook stappen 1 (kennisgeving, zie onderdeel e verderop in dit hoofdstuk) en 2 (consulteren) worden uitgevoerd.

participatieniveau 2 (consulteren)

Dit betekent dat de initiatiefnemer een consultatieproces moet organiseren op een manier die de Getroffen Gemeenschappen gelegenheden biedt om hun opvattingen met betrekking tot de risico's, effecten en mitigerende maatregelen van het project te formuleren, en die de initiatiefnemer in staat stelt deze opvattingen in overweging te nemen en erop in te gaan.

De mate en omvang van betrokkenheid die door het dialoogproces wordt vereist, moet afgestemd zijn op de risico's en nadelige effecten van het project en op de zorgen die door de Getroffen Gemeenschappen naar voren werden gebracht.

Effectieve consultatie is een tweerichtingsproces: (i) dat tijdig moet starten in het identificatieproces van milieu- en sociale risico's en effecten en dat verdergaat naarmate risico's en effecten zich manifesteren; (ii) dat gebaseerd is op voorafgaande openbaarmaking en verspreiding van relevante, transparante, objectieve, betekenisvolle en gemakkelijk toegankelijke informatie in een vorm die begrijpelijk is voor de Getroffen Gemeenschappen; (iii) dat inclusieve²⁷ betrokkenheid richt op hen die rechtstreeks worden getroffen in tegenstelling tot zij die niet rechtstreeks getroffen worden; (iv) dat vrij is van externe manipulatie, tussenkomst, dwang of intimidatie; (v) dat betekenisvolle participatie mogelijk maakt, voor zover van toepassing; en (vi) dat wordt gedocumenteerd.

participatieniveau 3 (Geïnformeerde Dialoog en Participatieproces)

GDP omvat een meer diepgaande uitwisseling van opvattingen en informatie, en een georganiseerd en iteratief overleg waardoor de opvattingen van de Getroffen Gemeenschappen over zaken die van direct belang voor hen zijn, zoals de voorgestelde mitigerende maatregelen, het genieten van ontwikkelingsvoordelen en -mogelijkheden en kwesties rond implementatie, worden geïntegreerd in het besluitvormingsproces van de initiatiefnemer.

De initiatiefnemer dient het proces te documenteren, in het bijzonder de maatregelen die genomen werden om risico's en nadelige effecten voor Getroffen Gemeenschappen te voorkomen of te minimaliseren, en moet hen die getroffen worden, informeren over de manier waarop hun zorgen werden behandeld.

b. participatievormen

De meest traditionele vorm van participatie is een inspraakavond. Dat is eenvoudig te realiseren. Een potentieel nadeel is dat de meer kwetsbare groepen³, zoals mensen met een laag inkomen, met een migratieachtergrond, laaggeletterden of met een mindere gezondheid niet komen of zich niet laten horen. Daarmee kan de representativiteit van de opvattingen van de gehele gemeenschap niet altijd goed worden gewaarborgd. Deze representativiteit is een essentiële verplichting van de SIA.

Er bestaan verschillende vormen om de risico's en effecten in groepsvorm te bespreken. Prodemos bespreekt er meer dan 40, variërend van de klassiek focusgroep tot en met a-selecte loting en hanteert ook een methode om te bepalen welke vorm voor welk onderdeel het meest geschikt is⁴. Er

³ IFC Prestatienorm 1, clause 12, voetnoot 18

⁴ <http://www.participatiewijzer.nl/De-Participatiewijzer>

zijn uiteraard meerdere mogelijkheden en stijlen, die afhangen van de context en voorkeur van de opdrachtgever.

Wanneer de participatievorm gekozen is worden profielen van de deelnemers vastgesteld op een wijze die de verhouding weergeeft van de bewoners, zoals in het SEB is vastgesteld. Bij sommige participatiemethoden is er een beperkt aantal deelnemers mogelijk. De focusgroep is een van de meest gebruikte methoden, maar tegenwoordig komen ook loting en andere deliberatieve vormen steeds vaker voor.

Wanneer er sprake is van controversie, een gebrek aan vertrouwen tussen burger, initiatiefnemer en/of overheid of beide, is het van belang dat toezicht wordt gehouden op de toegang tot complete en gebalanceerde informatie. Gespecialiseerde en relevante belangengroeperingen/NGO's buiten de contour kunnen hiervoor worden uitgenodigd. Zo kan voor het onshore windmolenpark de NLVOW worden uitgenodigd, en voor de geothermiecase Milieudefensie. De SIA voorziet in deze rol⁵.

In Frankrijk worden uitstekende resultaten geboekt met een Openbaar Debat, uitgevoerd door de onafhankelijke Commission Nationale du Débat Publique. Iedereen wordt uitgenodigd mee te doen bij een publieke bijeenkomst. Deze bijeenkomsten worden voorgezeten door een ervaren facilitator die de kernwaarden transparantie, gelijkwaardigheid en kwaliteit argumentatie bewaakt. De CNDP acteert op verzoek van de opdrachtgever, en doet onderzoek naar de haalbaarheid alvorens een besluit te nemen een dergelijk proces te faciliteren. In Hoofdstuk 4 paragraaf 1 is een overzicht opgenomen van de planmatige aanpak, criteria, doorlooptijden en kosten.

c. het stakeholderparticipatieproces

Op basis van de gekozen participatievorm(en) in de voorgaande stap wordt het stakeholderparticipatieproces ontworpen. Hier is het van belang te refereren aan het bedrijfsbeleid, wet- en regelgeving of verplichtingen vanuit de investeerder, het identificeren en prioriteren van stakeholders, met een focus op de getroffen gemeenschappen, een strategie en plan van aanpak voor het bovenstaande participatieproces, middelen en verantwoordelijkheden voor de implementatie ervan en een omschrijving hoe de participatie van belanghebbenden wordt geïntegreerd in het risicomangementsysteem van de initiatiefnemer.

d. Kennisgeving

Hier bestaan verschillende methoden voor. In Nederland is het gebruikelijk informatie aan te kondigen in één of meer dag-, nieuws- of huis-aan-huisbladen, wordt gebruik gemaakt van internetconsultatie en/of inspraakavond(en). De resultaten op het gebied van een representatieve vertegenwoordiging zijn echter wisselend. Sommige gespecialiseerde bureaus hebben interessante resultaten geboekt door bewoners te segmenteren op gedrag zodat de opkomst wordt vergroot.

Alle inwoners binnen de risicocontouren ontvangen een brief in begrijpelijke taal met een uitleg over het project⁶, inclusief een toegankelijke wijze van aanmelden voor het gekozen participatieproces over :

- (i) doel, aard en omvang van het project;

⁵ IFC Prestatienorm 1, Introductie, clause 1, voetnoot 1

⁶ IFC Prestatienorm 1 clause 29

- (ii) de duur van de voorgestelde projectactiviteiten;
- (iii) alle risico's en potentiële effecten voor zulke gemeenschappen en relevante mitigerende maatregelen; (inclusief positieve effecten als werkgelegenheid en verbetering infrastructuur)
- (iv) het voorgestelde stakeholderparticipatieproces
- (v) het klachtenmechanisme.

Het is belangrijk om aandacht aan dit onderdeel te schenken; de belevingswereld (houding ten opzichte van gezag, vernieuwing, verwachting ten aanzien van participatie, rol overheid) van burgers varieert, en verschilt ook tussen urbane en rurale gebieden.

e. Representatieve afspiegeling

Bij de vorige stap worden de vrijwillige aanmeldingen geregistreerd. Op basis van het SEB en de ruimte binnen het gekozen participatieproces wordt gekeken of sommige groepen over- of ondervertegenwoordigd zijn. In het geval van oververtegenwoordiging worden de aanmelders van deze groep gevraagd hun eigen afgevaardigden binnen deze groep zelf te kiezen, of gebruik te maken van loting.

Voor groepen met een ondervertegenwoordiging worden leden speciaal gerekruteerd. Doelstelling is te komen tot een representatieve afspiegeling en deelname van de getroffen gemeenschap in het participatieproces. Hiervoor is soms een bescheiden vergoeding nodig.

Op deze wijze wordt voldaan aan de verplichting⁷ zorg te dragen voor een representatieve vertegenwoordiging in het participatieproces. Hiervoor kunnen gespecialiseerde onderzoeks- of wervingsbureaus worden ingeschakeld.

Bovenstaande stappen worden samen met een planning van het participatieproces, die in de volgende paragrafen worden besproken, vastgelegd in een Stakeholder Participatie Plan. De onderdelen uit de IFC norm staat beschreven in hoofdstuk 3 stap 5.

Deliverable 2 : Stakeholder Participatie Plan

2.3 Vaststellen risico's en effecten en selecteren mitigerende maatregelen

2.3.1 Verfijnen van risico's/effecten via het participatieproces

Op basis van een eerste inventarisatie van mogelijke risico's en effecten, wordt met de representatieve afspiegeling van de bewoners het gekozen participatieproces ingegaan om de risico's en effecten verder vast te stellen. Deze bestaan uit effecten die algemeen erkend worden als belangrijk op basis van wetenschappelijke overwegingen en/of zorgen van de bewoners.

Er kan eventueel gekozen worden om werkgroepen in te stellen voor elk van de verschillende significante risico's. Voor de case van het windmolenpark zou dit betekenen : een werkgroep van de

⁷ IFC Prestatienorm 1 clause 27

direct bewoners rond geluidsbelasting en slagschaduw en een werkgroep rond visuele hinder voor bewoners in de zichtcontour. Voor de case van geothermie zouden risico's op trillingen (direct bewoners), bevingen (bodemdalingscontour) en grondwatervervuiling (breder) apart besproken kunnen worden.

Het kan nuttig zijn om via het participatieproces toegang te bieden tot neutrale kennis (bijv van een universiteit), tot meer subjectieve kennis (bijv van een NGO en van een brancheorganisatie) of beiden.

Zo heeft de initiatiefnemer van de ontwikkeling van een windpark in Schotland stakeholders toegang gegeven tot zienswijzen van zowel NGO's als van de brancheorganisatie. Stakeholders kregen vervolgens de ruimte om hun eigen mening te vormen volgens deliberatieve principes.

In bijzondere gevallen kan budget ter beschikking worden gesteld om onafhankelijk onderzoek te doen, bijvoorbeeld een Joint Fact Finding.

Er kan voor worden gekozen om de deelresultaten van het participatieproces publiek toegankelijk te maken op de projectwebsite, in overleg met de initiatiefnemer en gebaseerd op diens verplichtingen inzake openbaarmaking.

Indien voor bovenstaande opties wordt gekozen, dient dat in bij de kennisgeving vermeld te worden.

Er bestaan verschillende wijzen om de geïnventariseerde effecten volgens de bewoners vast te stellen. Een beproefde methode komt uit het risicomangement en gaat uit van Kans * Gevolg, waarbij gevolg bestaat uit reikwijdte, omvang en duur volgens wetenschappelijke methoden en de zorgen van de gebalanceerd geïnformeerde bewoners. Hierbij worden de volgende definities gehanteerd; andere varianten zijn mogelijk.

REIKWIJDTE

Lokaal (projectlocatie)	1
Studie gebied (projectlocatie en omgeving)	2
Provinciaal (regionaal niveau)	3
Nationaal (land niveau)	4
Internationaal (buiten Nederland)	5

OMVANG

Zeer klein en heeft geen effect op de omgeving	0
Klein en heeft nauwelijks effect op omgeving	2
Laag en heeft een licht effect op omgeving	4
Gemiddeld en resulteert in licht gewijzigd woon/leefklimaat	6
Hoog : woon/leefklimaat wordt gewijzigd	8
Zeer hoog : woon/leefklimaat wordt sterk gewijzigd	10

DUUR

Zeer kort (0 - 1 jaar)	1
Kort (1 – 5 jaar)	2
Gemiddeld (5 – 15 jaar)	3
Lang (> 15 jaar)	4
Permanent	5

KANS

Zeer onwaarschijnlijk (< 20% kans op optreden)	1
Niet waarschijnlijk (20% - 40% kans op optreden)	2
Waarschijnlijk (40% - 70 % kans op optreden)	3
Zeer waarschijnlijk (70% - 90% kans op optreden)	4
Zeker (> 90% kans op optreden)	5

Elke relevante impact wordt met de representatieve afvaardiging van de bewoners besproken.

Het projectteam analyseert de opvattingen en zorgen, bandbreedtes, onzekerheid en de impacts per huishouden/personen.

Met behulp van de Impact Drempelwaarden Matrix kan per risico/effect per fase (constructie, operatie, ontmanteling) de impact worden vastgesteld:

		GEVOLG (Reikwijdte + Duur + Omvang)																			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
KANS	1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	2	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34	36	38	40
	3	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30	33	36	39	42	45	48	51	54	57	60
	4	12	8	12	16	20	24	28	32	36	40	44	48	52	56	60	64	68	72	76	80
	5	60	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70	75	80	85	90	95	100

Voor elke relevante impact van het project, gebaseerd op wetenschappelijke methoden en zorgen vanuit de bewoners, dient een impacttabel gemaakt te worden.

Voor de fictieve case windmolenpark met impact slagschaduw leidt dat tot de volgende impacttabel. De reikwijdte, omvang, duur en kans zijn met de gebalanceerd geïnformeerde bewoners binnen de slagschaduwcontour als volgt vastgesteld :

Fase : OPERATIE
Impact zonder mitigatie: SLAGSCHADUW

REIKWIJDTE	OMVANG	DUUR	KANS
2	8	4	5
Resultaat : HIGH (-70)			

Bij complexe projecten kan het kan zijn dat meerdere iteratieslagen nodig zijn om de risico's en effecten vast te stellen. Hiertussen dient voldoende tijd gereserveerd te worden. Aangezien de initiatiefnemer alle redelijke inspanningen moet leveren om na te gaan of deze personen inderdaad de opvattingen van de bewoners vertegenwoordigen, kunnen de deel-resultaten op een projectwebsite worden gezet, die bij de kennisgeving is gecommuniceerd naar alle bewoners.

2.3.2 vaststellen mitigerende maatregelen per relevant risico/effect

In overleg met de initiatiefnemer wordt bepaald welke mitigerende maatregelen kunnen worden toegepast, waarbij de mitigatie hiërarchie voorkomen, minimaliseren, compenseren/verrekenen wordt gehanteerd, binnen technisch en financieel aanvaardbare grenzen voor de initiatiefnemer.

In het onderhavige geval van het windmolenpark stelt de initiatiefnemer als mitigerende maatregel voor een automatische stilstandvoorziening⁸ te installeren. Deze voorziening stelt de windmolen buiten werking wanneer de zon onder een bepaalde hoek schijnt en de drempelwaarde van een wettelijk vastgesteld aantal uren per jaar slagschaduw overschrijdt.

Deze mitigerende maatregel wordt, samen met andere mitigerende maatregelen voor de andere impacts voorgelegd aan de representatieve groep van bewoners. Wanneer er algehele consensus is over de acceptatie van de mitigerende maatregel, betekent dat dat de mate van onzekerheid voor acceptatie laag is.

Dit leidt tot de volgende impacttabel met mitigerende maatregelen :

Fase : OPERATIE			
Impact zonder mitigatie: SLAGSCHADUW			
REIKWIJDTE	OMVANG	DUUR	KANS
2	8	4	5
Resultaat : HOOG (-70)			
Mitigerende maatregelen / commentaar			

⁸ conform artikel 3.14, onderdeel 4 van het Activiteitenbeluit (VROM, d.d. oktober 2007)

<ul style="list-style-type: none"> • Installatie automatische stilstandvoorziening 			
Impact met mitigatie: SLAGSCHADUW			
REIKWIJDTE	OMVANG	DUUR	KANS
2	2	4	3
Resultaat : LAAG (-24)			
Mate van onzekerheid : LAAG			

Dit betekent dat voor deze impact het resterende effect na de getroffen maatregel, de stilstandvoorziening laag is, en dat er weinig onzekerheid is over de vastgestelde impact en de acceptatie van de getroffen maatregel.

2.3.3 Mitigatie van resterende effecten

Indien er na de genomen mitigerende maatregelen alsnog relevante risico's en effecten bestaan, de resterende effecten (*residual impacts*), dienen opnieuw mitigerende maatregelen genomen te worden, binnen technisch en financieel aanvaardbare grenzen⁹.

Indien deze alsnog binnen technische en/of financiële grenzen kunnen worden gemitigeerd, wordt dat gedocumenteerd. Indien deze niet binnen technische en/of financiële grenzen voldoende kunnen worden gemitigeerd, wordt dat ook in de impacttabel gedocumenteerd.

Dit kan zich voordoen bij de risico's op bevingen bij diepe geothermie. Stakeholders kunnen de reikwijdte betwisten (een beving veroorzaakt sociale onrust buiten het projectgebied en heeft daarmee een impact op regionaal of nationaal niveau) alsmede de kans op een beving, aangezien er nog heel weinig ervaring is met diepe geothermie in Nederland.

Fase : CONSTRUCTIE + OPERATIE			
Impact zonder mitigatie: BEVINGEN			
REIKWIJDTE	OMVANG	DUUR	KANS
2-4	10	4	1-5
Resultaat : geen consensus over Reikwijdte en kans optreden			
<ul style="list-style-type: none"> • Bij Reikwijdte = 2 en Kans = 1 : LAAG (-16) • Bij Reikwijdte = 4 en Kans = 5 : HOOG (-90) 			

⁹ IFC Prestatienorm 1 clausule 14

<ul style="list-style-type: none"> • Mediaan MEDIUM (-53) 			
Mitigerende maatregelen / commentaar			
<ul style="list-style-type: none"> • Opzet multi-stakeholder panel die wet/regelgeving ontwikkelt gebaseerd op international best practices • Proefboringen onder multi-stakeholder toezicht • Onderzoeksgegevens transparant, onafhankelijke verificatie / toetsing • Evt bijstelling wet/regelgeving • Instelling schadefonds (beving, waardedaling vastgoed) • Instelling gebiedsfonds • Individuele compensatie (aandelen, korting warmtelevering) • Evt bijstelling project 			
Impact met mitigatie: BEVINGEN			
REIKWIJDTE	OMVANG	DUUR	KANS
3	6	4	3
Resultaat : MEDIUM (-39)			
Mate van Onzekerheid : HOOG			

Overwogen kan worden de aantallen huishoudens/mensen die de impact ondervinden en/of de percentuele verdeling van de opvattingen op te nemen in de tabel.

2.3.4 Positieve impacts

Het is van groot belang de positieve effecten te optimaliseren. Werkgelegenheid dient zoveel mogelijk lokaal ingevuld te worden, en bij de constructie van tijdelijke toegangswegen kunnen bijvoorbeeld permanente infrastructurele verbeteringen worden aangebracht. Gebiedsfonds en andere vormen van compensatie kunnen bijdragen aan de acceptatie van het project.

2.3.5 Totaaloverzicht impacts

Een totaaloverzicht van de gemitigeerde impacts wordt vervolgens samengesteld voor de fases Constructie (CON), Operatie (OPR) en Ontmanteling (OML). De operatiefase is de langste en belangrijkste fase.

Hieronder volgt een overzicht van enkele voor de hand liggende impacts voor het windpark en geothermie en de mate van impact na mitigatie. Dit is slechts een indicatie om inzicht in de methode te geven, en heeft niet de intentie volledig en juist te zijn.

kleurcodering	Betekenis
	Niet significante impact
	Medium impact
	Substantiële impact
	Hoge impact
	Zeer hoge impact

Impact	CON	OPR	OML
Windpark			
Bijdrage aan duurzaamheidsdoelstellingen			
Hinder vrachtverkeer			
Geluid			
Slagschaduw			
Landschap / visuele hinder			
Waardedaling vastgoed			
Sociale cohesie			
Lokale Werkgelegenheid			
Afdracht belastingen			
Overige impacts			
Geothermie			
Bijdrage aan duurzaamheidsdoelstellingen			
Hinder vrachtverkeer			
Trillingen			
Bevingen (worst case scenario)			
Grondwatervervuiling			
Lekkages			
Sociale cohesie			
Lokale werkgelegenheid			
Afdracht belastingen			
Overige impacts			

In de SIA eindrapportage heeft het Bevoegd Gezag zo een overzicht over de mate van impact van het project en kan dit meenemen in de overwegingen, of eventueel aanvullende maatregelen stellen om de impact te verlagen. Over het algemeen poogt een SIA niet de verschillende effecten en mitigerende maatregelen te moneteriseren, maar mitigerende maatregelen in consensus vast te stellen. Daar waar dit niet lukt wordt dit gedocumenteerd en het besluit over dat effect aan het Bevoegd Gezag overgelaten, zie stap 2.6

De final draft SIA met een niet-technische samenvatting wordt opgesteld. Deze bevat¹⁰ i) doel, aard en omvang van het project; (ii) de duur van de voorgestelde projectactiviteiten; (iii) alle risico's en potentiële effecten voor zulke gemeenschappen en relevante mitigerende maatregelen; (iv) het

¹⁰ IFC Prestatienorm 1 clausule 29

voorgestelde stakeholderparticipatieproces; en (v) het klachtenmechanisme. Het klachtenmechanisme is ook gebruikelijk binnen de m.e.r. en is ook een onderdeel van het Sociaal Risicomanagementsysteem, zie paragraaf 2.8.

2.3.6 Managementprogramma en -plannen

De managementprogramma's moeten milieutechnische en sociale actieplannen vaststellen die de gewenste resultaten en acties omschrijven om de kwesties aan te pakken die in het identificatieproces van risico's en effecten zijn vastgesteld, voor zover mogelijk in de vorm van meetbare mechanismen, met elementen zoals prestatie-indicatoren, meetbare doelstellingen, of acceptatiecriteria die over duidelijk omschreven tijdsperiodes kunnen worden opgevolgd, en met ramingen van de middelen en verantwoordelijkheden voor de uitvoering ervan¹¹.

Naast het stakeholderparticipatieplan, kunnen hieronder ook plannen op het gebied van biodiversiteit, gevaarlijke materialen, calamiteiten, gezondheid en veiligheid, ecosysteemherstel, cultureel erfgoed, landschapsherstel, lokale werkgelegenheid, infrastructurele verbeteringen en gebiedsfondsen vallen. De SIA valt hier in belangrijke mate samen met de m.e.r.

2.4 Toetsing finale draft SIA en managementplannen

De finale draft van de SIA en de managementplannen worden voorgelegd aan de in het participatieproces betrokken stakeholders. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een Niet-Technische samenvatting in begrijpelijke aangepaste taal, waarin een overzicht staat van alle impacts van het project, de risico-inschatting per fase (constructie, operatie en ontmanteling) na de mitigerende maatregelen en de management plannen om de mitigerende maatregelen te implementeren¹². Milieutechnische effecten worden onafhankelijk getoetst door de commissie m.e.r.

De input van de stakeholders op de draft-SIA wordt verwerkt in de finale draft SIA en wordt voorgelegd aan het Bevoegd Gezag. Het bevoegd gezag heeft hiermee een overzicht over de mate van onzekerheid per geïdentificeerde impact en mitigerende maatregel.

Het is aan het Bevoegd Gezag om op basis van de impacttabellen en de SEB een inschatting en bredere afweging te maken alvorens tot vergunningverlening bij stap 2.6 over te gaan. De verzekerbaarheid en aansprakelijkheid van bepaalde risico's kan daarbij een rol spelen. Het Bevoegd Gezag motiveert haar besluit.

¹¹ IFC Prestatienorm 1 clausule 16

¹² IFC Prestatienorm 1 clausule 29, 35

2.5 SIA publiek

De complete finale draft SIA met de managementplannen worden voor een bepaalde tijd publiek beschikbaar gesteld. Alle bewoners worden geïnformeerd per brief over de internetlocatie, ook kunnen ze gratis een rapport opvragen. Zo wordt aan alle bewoners binnen de contour de mogelijkheid geboden te reageren.

Na het verstrijken van de termijn kunnen laatste commentaren worden verwerkt.

2.6 Vergunningverlening

Het Bevoegd Gezag stelt managementplannen eventueel bij, verleent wel of geen vergunning, motiveert haar besluit en maakt haar besluit publiek bekend. De SIA en de managementplannen worden definitief en openbaar gemaakt.

Deliverable 3 : SIA

Deliverable 4 : Managementplannen

2.7 Externe communicatie, monitoring, evaluatie en rapportage

Gedurende de hele levenscyclus van het project, dus constructie, operatie en ontmanteling wordt minimaal jaarlijks verantwoording aan stakeholders afgelegd¹³. Een toegankelijk klachtenmechanisme¹⁴ moet zijn geïnstalleerd, alsmede een procedure voor externe communicatie¹⁵. Zie hiervoor ook Hoofdstuk 3 stap 9.

De overheid houdt toezicht op de implementatie van de managementplannen. In sommige gevallen kunnen afgevaardigden van de gemeenschappen betrokken worden in monitoring en evaluatieactiviteiten van het project, het gebiedsfonds of beiden. In Nederland wordt hier gebruik van gemaakt bij complexe projecten, zoals Hand aan de Kraan bij de gaswinning in de Waddenzee en de borgingstafels bij de Maasvlakte 2.

2.8 Opzet en onderhoud Sociaal Risicomanagementsysteem

¹³ IFC Prestatienorm 1 clause 36

¹⁴ IFC Prestatienorm 1 clause 35

¹⁵ IFC Prestatienorm 1 clause 34

De IFC hanteert een Milieu- en Sociaal Risicomanagementsysteem (MSRS) voor het professioneel en gestructureerd beheren van risico's (Zie Hoofdstuk 3 stap 1) op organisatieniveau. Het risicomanagementsysteem is opgezet volgens geldende ISO normen en bestaat uit (i) beleid, (ii) identificatie van risico's en effecten; (iii) managementprogramma's; (iv) organisatorische capaciteit en competentie; (v) calamiteitenplannen; (vi) betrokkenheid van belanghebbenden; en (vii) monitoring en evaluatie

Beleid, klachtenmechanisme en rapportage zijn algemeen publiek toegankelijk. Het bevoegd gezag en financiers kunnen met de initiatiefnemer in gesprek over de wijze waarop de risico's worden geïdentificeerd (accounting) en beheerd (assurance).

Key Risk Indicators op het gebied van proceskwaliteit, stabiliteit van technologie, klanttevredenheid, compliance en juridische aantijgingen kunnen worden aangepast in het MSRS op basis van de bevindingen van de SIA.

IFC heeft tools ontwikkeld om het professionele niveau van elk onderdeel van het huidige risicomanagementsysteem te meten, een inschatting te maken van het gewenste niveau per onderdeel, en corrigerende acties te definiëren. In het hoofdstuk referenties zijn links opgenomen. De tools zijn momenteel alleen nog in het Engels beschikbaar

2.9 Thema's, overeenkomsten en verschillen met de m.e.r.

Voor het windmolenpark en de geothermiebron gelden allerlei milieutechnische wettelijke verplichtingen die binnen de m.e.r. worden gehanteerd. Dat gebeurt op basis van expert judgement. Niet altijd komt dit overeen met de waarden en beleving van de bewoners, die door de SIA in kaart wordt gebracht. De SIA (net als in voorkomende gevallen de m.e.r.) stelt stakeholders in staat hiervan kennis te nemen en eventueel hun zorgen hierover te uiten. Voor het windmolenpark en de aardwarmtebron behandelen de m.e.r. en de SIA :

- Luchtkwaliteit;
- geluid & trillingen;
- water kwaliteit;
- bodem & ondergrond;
- arbeidsomstandigheden (in NL niet erg relevant)
- Efficiënt Grondstoffenbeheer en Preventie van Vervuiling
- Externe veiligheid
- Grondverwerving en onteigening
- cultureel erfgoed (incl identiteit streek)
- landschap en horizonvervuiling;

In de SIA worden ook de sociaal-economische risico's en effecten onderzocht (o.a. lokale werkgelegenheid, waarde-ontwikkeling vastgoed, invloed op toerisme, sociale cohesie, cultuurhistorie etc)

Eventuele specifieke zorgen van gemeenschappen kunnen worden toegevoegd

Overeenkomsten en verschillen Milieu Effect Rapportage

Overeenkomsten :

- Thema's m.e.r. (lucht, water, bodem, geluid, landschap, flora/fauna) passeren ook bij de SIA
- De m.e.r. valt net als de SIA in het Milieu en Sociaal Risicomanagement Systeem (zie de voorgaande paragraaf en H3 stap 1)
- Hoewel de SIA vaak eerder zou moeten starten, worden ze vaak parallel of geïntegreerd (ESIA) uitgevoerd en voor de vergunningverlening ingediend

Belangrijkste verschillen :

m.e.r. / EIA	SIA
Milieu (biofysiske) effecten starten wanneer de eerste schop de grond in gaat	Sociale effecten starten vaak eerder, eventueel voor de exacte projectlocatie is gekend aanmaak Stakeholderparticipatie-Kader ¹⁶
EIA stopt vaak na indiening rapport en afgifte vergunning (monitoring & evaluatie is wel verplicht)	SIA is een proces vanaf planvoorbereiding t/m decommissioning ¹⁷
Risico's, effecten en maatregelen meer gebaseerd op wetenschappelijk bewezen effecten en expert judgement	Risico's, effecten en maatregelen meer gebaseerd op public judgement ¹⁸
Lusten fysiek/milieu gericht	Lusten ook local content (werkgelegenheid, verbetering infrastructuur, gebiedsfondsen) gericht ¹⁹

2.10 Overeenkomsten en verschillen met Strategisch Omgevings-Management

Strategisch Omgevings Management (SOM) is in Nederland een veel gebruikte methode, gebaseerd op procesmanagement en Harvards Mutual Gains. De SIA kent belangrijke overeenkomsten met

¹⁶ IFC Prestatienorm 1 clausule 28

¹⁷ IFC Prestatienorm 1 clausule 21, 22, 34-36

¹⁸ IFC Prestatienorm 1 clausule 30-32

¹⁹ IFC Prestatienorm 1 clausule IFC 29

SOM, zoals het uitgangspunt van een geschaald besluitvormingsproces en de trade-off van niet of zeer lastig te monetariseren risico's en effecten.

De belangrijkste verschillen zijn het fundament van de SIA, het sociaal economisch basisonderzoek, het op basis daarvan vaststellen van een representatieve vertegenwoordiging van de bewoners en de verankering van de SIA in een sociaal risicomanagementsysteem.

3 Gapanalyse SIA IFC Prestatienorm 1 met huidige Nederlandse regelgeving

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste stappen van de SIA besproken, verwezen naar IFC Prestatienorm en worden de belangrijkste verschillen besproken met de huidige Nederlandse praktijk, de nieuwe Omgevingswet en de relevante detailregulering, de Algemene Maatregel van Bestuur Omgevingsbesluit.

Samenvatting :

- Voor de Omgevingswet wordt geen Sociaal Economische Basisstudie uitgevoerd.
- Het participatieniveau in de Omgevingswet wordt niet genormeerd.
- De verkenningsfase, alleen bij het projectbesluit, komt gedeeltelijk overeen met het Stakeholderparticipatiekader van IFC maar mist a) principes en een strategie om bewoners en andere relevante belanghebbenden te identificeren, b) voorbereiding participatieproces
- Het participatieplan van de OW bevat, alleen voor projectbesluiten, een aantal zelfde onderdelen als het stakeholderparticipatieplan van IFC, maar mist a) de duur van de voorgestelde projectactiviteiten; b) het voorgestelde stakeholderparticipatieproces; en c) het klachtenmechanisme
- Het betrekken van alle stakeholders, dan wel zorg dragen voor een representatieve afvaardiging in het participatieproces is geen verplichting binnen de OW, wel moet de initiatiefnemer gegevens overleggen over participatie van en overleg met derden.
- Een klachtenmechanisme is niet verplicht, noch wordt het aangeraden. Dit is een eenvoudig te installeren middel om de lokale publieke opinie te volgen en vroegtijdig preventieve maatregelen te nemen
- Periodieke rapportage is niet verplicht, noch wordt het aangeraden
- In voorkomende gevallen deelname van stakeholders aan monitoring & evaluatie (bij high impact projects) is niet verplicht, noch wordt het aangeraden
- Een sociaal risicomanagementsysteem, zoals dat in Nederland ook voor technische risico's geldt is niet verplicht, noch wordt het aangeraden.

Hieronder volgen de stappen van de SIA in relatie tot de relevante clausules uit de IFC Prestatienorm 1 en de relevante clausules uit de Omgevingswet en het AMVB Omgevingsbesluit. De Nederlandse wettelijke clausules zijn letterlijk overgenomen. Om de herkenbaarheid te vergroten zijn deze clausules in het lettertype Times New Roman geplaatst.

Voor gedetailleerde informatie wordt met clausules verwezen naar de Nederlandse IFC prestatienorm :

http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/performance-standards/ps1

IFC hanteert een uitgebreide implementatiehandleiding voor de Prestatienorm, de Guidance Notes.

Deze is op dit moment alleen nog in het Engels beschikbaar :

http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/e280ef804a0256609709ffd1a5d13d27/GN_English_2012_Full-Document.pdf?MOD=AJPERES

Stappen voor initiatiefnemer	Relevante passages SIA in de IFC Prestatienorm 1 en Guidance Notes	Opmerkingen tav de Nederlandse Omgevingswet, AMVB Omgevingsbesluit, kamerbrieven en algemene situatie
1. Opzet en onderhoud Risicomanagement systeem	<p>De IFC prestatienorm verplicht de initiatiefnemer tot het opzetten en onderhouden van een risicomanagementsysteem (clause 5) dat bestaat uit : (i) beleid (clause 6); (ii) identificatie van risico's en effecten (clause 7-12); (iii) managementprogramma's (clause 13-16); (iv) organisatorische capaciteit en competentie (clause 17-19); (v) calamiteitenplannen (clause 20-21); (vi) betrokkenheid van belanghebbenden (clause 25-36); en (vii) monitoring en evaluatie (clause 22-24)</p> <p>Guidance Notes : Intro 1 – 4 Risicomanagementsysteem : 5 – 10 Beleid : 11 – 14</p>	<p>Een sociaal risicomanagementsysteem, waar de SIA onder valt, is in Nederland niet verplicht. Er zijn in Nederland weinig voorbeelden beschikbaar. Technische risicobeheersingssystemen zijn in Nederland wel gebruikelijk</p>
2. SIA – organisatie-competentie	<p>Initiatiefnemer dient competent personeel te hebben om het Milieu en Sociaal Risicomanagement-Systeem (MSRS) te beheren en professionele SIA consultants (clause 19) in te huren of uit te voeren Senior mgmt dient hiervoor (ook via beleid) verantwoording te nemen; (clause 17, 18)</p> <p>Guidance Notes : 72 -80</p>	<p>Deze kennis is in Nederland nagenoeg onbekend. De TU Delft overweegt een cursus Sociaal Risico Management (SIA + Sociaal Risico Management Systeem) op te zetten bij voldoende belangstelling</p>
3. SIA – voorbereiding	<p>Wanneer de exacte locatie nog niet bekend is, maar significante risico's en effecten worden verwacht :</p> <p>(clause 28) moet de initiatiefnemer een Stakeholderparticipatie-Kader voorbereiden, dat algemene principes en een strategie omschrijft om Getroffen</p>	<p>Een Stakeholderparticipatie Kader is in Nederland op projectniveau alleen verplicht voor projectbesluiten indien BG dat nuttig vindt.</p> <p>AMVB OB p. 59 :</p>

Stappen voor initiatiefnemer	Relevante passages SIA in de IFC Prestatienorm 1 en Guidance Notes	Opmerkingen tav de Nederlandse Omgevingswet, AMVB Omgevingsbesluit, kamerbrieven en algemene situatie
	<p>Gemeenschappen en andere relevante belanghebbenden te identificeren, en moet de initiatiefnemer een participatieproces voorbereiden in overeenstemming met deze Prestatienorm, dat zal worden uitgevoerd zodra de fysieke projectlocatie bekend is.</p> <p>Guidance Notes : 95-98 Annex A : Background on Accepted International Practice in Conducting and Compiling Environmental Audit Reports, References and Links to Examples</p>	<p>Het projectbesluit kent een verkenningsfase waarbij alle belangen breed in kaart worden gebracht (artikel 5.48 van de wet).</p> <p>OW 5.48 : 1. Bij de verkenning vergaart het bevoegd gezag de nodige kennis en inzichten over: a. de aard van de opgave, b. de voor de fysieke leefomgeving relevante ontwikkelingen, en c. de mogelijke oplossingen voor die opgave. 2. Degene die een mogelijke oplossing als bedoeld in artikel 5.47, derde lid, heeft voorgedragen, kan daarbij verzoeken dat het bevoegd gezag daarover advies vraagt aan een onafhankelijke deskundige. Het bevoegd gezag kan ook ambtshalve een onafhankelijke deskundige verzoeken te adviseren. 3. Het bevoegd gezag beslist of de voorgedragen mogelijke oplossingen redelijkerwijs in beschouwing moeten worden genomen.</p>
4. SIA – uitvoering	<p>Wanneer de exacte locatie bekend is : Een volledige of beperkte of specifieke SIA hangt af van de aard, omvang en locatie en het identificatieproces van risico's en effecten moet gebaseerd zijn op recente sociale basisgegevens op gepast detailniveau.</p> <p>Het proces moet alle relevante sociale risico's en effecten van het project in rekening brengen. (clausule 7)</p> <p>Volledige SIA is verplicht bij :</p> <ul style="list-style-type: none"> - het ontwikkelen in ongerept gebied ('greenfield development', clausule 7 voetnoot 11) 	<p>Een sociaal-economisch basisonderzoek is in Nederland niet verplicht. Deze nulmeting is een essentieel onderdeel in risicomanagement</p> <p>Sommige sociale effecten worden soms in de m.e.r. in kaart gebracht</p> <p>Een beperkte SIA betekent dat specifieke onderdelen van de SIA worden uitgewerkt, zoals bijv de effecten van het project op de</p>

Stappen voor initiatiefnemer	Relevante passages SIA in de IFC Prestatienorm 1 en Guidance Notes	Opmerkingen tav de Nederlandse Omgevingswet, AMVB Omgevingsbesluit, kamerbrieven en algemene situatie
	<p>- grote uitbreidingen met specifiek geïdentificeerde fysieke elementen, aspecten en voorzieningen die waarschijnlijk potentieel significante sociale effecten genereren (zie clause 31)</p> <p>Bij bepaalde omstandigheden kan een beperkte SIA volstaan, of juist worden uitgebreid met mensenrechten due diligence. de context en reikwijdte wordt toegelicht in clause 8, 9, 10, 11. Clause 12 richt zich op stakeholders met een kwetsbare status</p> <p>Guidance Notes :</p> <p>identificatie van risico's en effecten : 15 – 22</p> <ul style="list-style-type: none"> • ESIA : 23 – 26 • specifieke beoordelingen, HAZOP, audits, mensenrechten, klimaatverandering : 27-60 	<p>waarde-ontwikkeling van woningen</p>
<p>5. SIA – Betrekken van Stakeholders</p>	<p>Clause 25. Het betrekken van belanghebbenden is de basis voor het bouwen van sterke, constructieve en ontvankelijke relaties die essentieel zijn voor het succesvol managen van de milieu en sociale effecten van een project.²⁴</p> <p>Guidance Notes : 91 - 113</p>	<p>Dit wordt in NL beleid (omgevingswet, kamerbrief Kamp feb 2016) onderschreven</p>
	<p>Clause 26. Initiatiefnemers moeten alle mogelijke belanghebbenden die geïnteresseerd kunnen zijn in hun acties identificeren en moeten nagaan op welke manier externe communicatie de dialoog met alle belanghebbenden kan vergemakkelijken (zie clause 34 hieronder).</p>	<p>Dit is in Nederland niet verplicht.</p>
	<p>Clause 27. De initiatiefnemer moet een participatieplan voor</p>	

Stappen voor initiatiefnemer	Relevante passages SIA in de IFC Prestatienorm 1 en Guidance Notes	Opmerkingen tav de Nederlandse Omgevingswet, AMVB Omgevingsbesluit, kamerbrieven en algemene situatie
	<p>belanghebbenden (Stakeholderparticipatieplan) ontwikkelen en implementeren dat is afgestemd op de risico's en effecten en de ontwikkelingsfase van het project, en toegespitst op de karakteristieken en belangen van de Getroffen Gemeenschappen.</p> <p>In voorkomende gevallen, moet het Stakeholderparticipatieplan gedifferentieerde maatregelen bevatten om de effectieve participatie mogelijk te maken van hen die zijn geïdentificeerd als benadeeld of kwetsbaar.</p> <p>Wanneer het stakeholderparticipatieproces in belangrijke mate afhangt van vertegenwoordigers van gemeenschappen²⁵, moet de initiatiefnemer alle redelijke inspanningen leveren om na te gaan of deze personen inderdaad de opvattingen van de Getroffen Gemeenschappen vertegenwoordigen en of op hen kan worden vertrouwd om de resultaten van het proces getrouw te communiceren naar hun achterban.</p> <p>²⁵ Bijvoorbeeld gemeenschaps- en religieuze leiders, vertegenwoordigers van lokale overheden, vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, politici, onderwijzers, en/of anderen die een of meer groepen van belanghebbenden vertegenwoordigen.</p>	<p>Een participatieplan is in Nederland verplicht, maar niet genormeerd. Voor projectbesluiten is dit enigszins omschreven. Zie ook opmerkingen onder Stakeholder Participatie Plan</p> <p>Dit biedt handvatten om de 'stille meerderheid' en kwetsbare groepen te betrekken</p> <p>Dit is in Nederland niet verplicht</p>
Stakeholder Participatie Plan	<p>In de handleiding van de IFC prestatienorm staat omschreven uit welke onderdelen dit bestaat (Annex B p. 43, zie voor link Referenties)</p> <p>1. Introductie</p>	<p>In Omgevingswet en AMVB worden geen duidelijke eisen aan een participatieplan gesteld</p> <p>Artikel 16.55, zesde lid, van de wet is bij</p>

Stappen voor initiatiefnemer	Relevante passages SIA in de IFC Prestatienorm 1 en Guidance Notes	Opmerkingen tav de Nederlandse Omgevingswet, AMVB Omgevingsbesluit, kamerbrieven en algemene situatie
	<ol style="list-style-type: none"> 2. Eisen vanuit wet- en regelgeving en beleid 3. Samenvatting van eerdere activiteiten van betrekken van stakeholders 4. Project stakeholders 5. Stakeholder Engagement Programma 6. Tijdsplanning 7. Middelen en verantwoordelijkheden 8. Klachtenmechanisme 9. Monitoring en rapportage 10. Integratie in risicomangementsysteem <p>Guidance Notes : Annex B : Stakeholder Engagement Plan (Sample Contents)</p>	<p>amendement toegevoegd en bepaalt dat bij ministeriële regeling zal worden geregeld dat een initiatiefnemer bij een aanvraag om een omgevingsvergunning gegevens moet overleggen over participatie van en overleg met derden.</p> <p>AMVB Omgevingsbesluit 3.4.2 Maatschappelijke ontwikkelingen p. 58 : De regels in dit besluit stimuleren dat vooraf helderheid bestaat over het participatieproces, zodat partijen weten op welk moment ze bij wie moeten zijn.</p> <p>AMVB Omgevingsbesluit p. 58 : Niet alle partijen hebben de benodigde kennis in huis om een participatieproces goed vorm te geven. Gezien het belang dat de regering aan participatie hecht, zal een handreiking worden opgesteld.</p> <p>Dit is inmiddels verworden tot de Inspiratiegids Participatie (zie referentie) waar vele methoden en technieken staan, waaronder de IFC Prestatienorm 1.</p>
<ol style="list-style-type: none"> 6. SIA – participatieniveaus <ol style="list-style-type: none"> a. informeren 	<p>Low risk projecten Clausule 29. Openbaarmaking van relevante informatie over het project helpt Getroffen Gemeenschappen en andere belanghebbenden om de risico's, effecten en mogelijkheden van het project te begrijpen. De initiatiefnemer moet de Getroffen Gemeenschappen toegang verschaffen tot relevante informatie²⁶ over: (i) doel, aard en omvang van het project; (ii) de duur van de voorgestelde</p>	<p>Omgevingswet par 4.2 : De kennisgeving vindt plaats op een door het bevoegd gezag te bepalen geschikte wijze, waardoor het voor de te verkennen opgave in de fysieke leefomgeving relevante publiek zo goed mogelijk wordt bereikt.</p>

Stappen voor initiatiefnemer	Relevante passages SIA in de IFC Prestatienorm 1 en Guidance Notes	Opmerkingen tav de Nederlandse Omgevingswet, AMVB Omgevingsbesluit, kamerbrieven en algemene situatie
	<p>projectactiviteiten; (iii) alle risico's en potentiële effecten voor zulke gemeenschappen en relevante mitigerende maatregelen; (iv) het voorgestelde stakeholderparticipatieproces; en (v) het klachtenmechanisme.</p> <p>Internationaal worden o.a. de volgende plannen gehanteerd : Sociale Beoordelingen en Actie Plannen, zoals Stakeholderparticipatieplan, Hervestigingsactieplannen, Cultureel Erfgoed Mgmt Plan, Local Content Plan (werkgelegenheid, verbetering infrastructuur), Landschap Management Plan, Social Investment Mgmt Plan, sociaal beleid van de initiatiefnemer, alle aanvullende maatregelen en acties opgesteld als resultaat van een onafhankelijk zorgvuldigheidsonderzoek met eenvoudig te begrijpen samenvattingen van de belangrijkste kwesties en verplichtingen</p>	<p>Afdeling 4.2 Projectbesluit Artikel 4.5 (inhoud en uitvoerbaarheid projectbesluit) Onverminderd artikel 5.51 van de wet bevat het projectbesluit in ieder geval:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. een beschrijving van het project, b. de voor de fysieke leefomgeving relevante permanente of tijdelijke maatregelen en voorzieningen om het project te realiseren, en c. de maatregelen die zijn gericht op het ongedaan maken, beperken of compenseren van de nadelige gevolgen van het project of van het in werking hebben of in stand houden daarvan voor de fysieke leefomgeving. <p>In NL (alleen projectbesluiten) is de kennisgeving algemener en worden geen eisen gesteld aan de identificatie en communicatie van risico's en effecten, voorgestelde stakeholderparticipatieproces en het klachtenmechanisme</p> <p>AMVB OB H8 PROCEDURES Bij het vaststellen van een omgevingsplan (par 8.1) en omgevingsvisie (8.4) wordt aangegeven hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding zijn betrokken.</p> <p>Er worden door de wetgever geen aanvullende eisen gesteld wanneer en wie worden betrokken.</p> <p>In Nederland worden de actieplannen (zie hier</p>

Stappen voor initiatiefnemer	Relevante passages SIA in de IFC Prestatienorm 1 en Guidance Notes	Opmerkingen tav de Nederlandse Omgevingswet, AMVB Omgevingsbesluit, kamerbrieven en algemene situatie
		<p>links) vaak opgesteld door experts, in dienst of ingehuurd door de initiatiefnemer.</p> <p>Wanneer controversen kan worden verwacht en de verstrekte informatie mogelijk onvoldoende wordt vertrouwd, moet overwogen worden de informatie op te stellen met de overheid en belangengroeperingen. Dit is in lijn met <i>international best practice</i> technisch risico management (bijvoorbeeld HAZOP, Fault Tree) waarbij gebruik gemaakt wordt van multidisciplinaire teams om de risico's en effecten zo compleet mogelijk vast te stellen</p>
b. consulteren	<p>Bij medium risk projecten (risico's en nadelige effecten zijn vastgesteld, clause 30) :</p> <p>Participatieniveau is Consultatie/dialogoog</p> <p>de initiatiefnemer moet een consultatieproces organiseren op een manier die de Getroffen Gemeenschappen gelegenheden biedt om hun opvattingen met betrekking tot de risico's, effecten en mitigerende maatregelen van het project te formuleren, en die de initiatiefnemer in staat stelt deze opvattingen in overweging te nemen en erop in te gaan.</p> <p>De mate en omvang van betrokkenheid dat door het dialoogproces wordt vereist, moet afgestemd zijn op de risico's en nadelige effecten van het project en op de zorgen die door de Getroffen Gemeenschappen naar voren werden</p>	<p>In de Omgevingswet/ AMVB worden de participatieniveaus niet gedefinieerd AMVB OB par 3.4.3 p. 58 : De regering heeft de manier van het voeren van participatie in de wet niet vast gelegd, omdat voorkomen moet worden dat het een afvinklijstje wordt.</p> <p>AMVB Omgevingsbesluit p. 57 par 3.4 : Participatie houdt in dat burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden in een vroegtijdig stadium bij de besluitvorming over visies, plannen, programma's en projecten in de fysieke leefomgeving worden betrokken (...)</p> <p>Participatie is dus meer dan de formele momenten, waarop burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties, zienswijzen</p>

Stappen voor initiatiefnemer	Relevante passages SIA in de IFC Prestatienorm 1 en Guidance Notes	Opmerkingen tav de Nederlandse Omgevingswet, AMVB Omgevingsbesluit, kamerbrieven en algemene situatie
	<p>gebracht.</p> <p>Effectieve consultatie is een tweerichtingsproces: (i) dat tijdig moet starten in het identificatieproces van milieu- en sociale risico's en effecten en dat verdergaat naarmate risico's en effecten zich manifesteren; (ii) dat gebaseerd is op voorafgaande openbaarmaking en verspreiding van relevante, transparante, objectieve, betekenisvolle en gemakkelijk toegankelijke informatie in een cultureel geschikte lokale taal (talen) en vorm die begrijpelijk is voor de Getroffen Gemeenschappen; (iii) dat inclusieve²⁷ betrokkenheid richt op hen die rechtstreeks worden getroffen in tegenstelling tot zij die niet rechtstreeks getroffen worden; (iv) dat vrij is van externe manipulatie, tussenkomst, dwang of intimidatie; (v) dat betekenisvolle participatie mogelijk maakt, voor zover van toepassing; en (vi) dat wordt gedocumenteerd.</p>	<p>kunnen indienen. Het betreft juist het betrekken van partijen bij het besluitvormingsproces voordat de formele besluitvorming van start gaat. De zienswijzenprocedure is wel een vorm van participatie.</p> <p>AMVB Omgevingsbesluit Par 3.4.2 p.57 Om het bestuursorgaan de vrijheid te geven zelf het participatieproces in te richten en om ook in de toekomst flexibel te zijn, zijn in de wet geen regels over de vorm van het participatieproces opgenomen.</p> <p>(...) <i>Effect van vroegtijdige participatie</i> De opkomst van een energieke samenleving²⁰, ook ingegeven door digitalisering en een terugtrekkende overheid, maakt dat partijen elkaar snel weten te vinden, kennis delen en zich groeperen rond actuele onderwerpen. Dit kan de tegenkracht vergroten bij besluiten waar groeperingen het niet mee eens zijn. Dergelijke groeperingen maken bij het organiseren van deze tegenkracht gebruik van onder andere digitale media om zowel de publieke opinie, de media als de politiek te beïnvloeden. Vroegtijdige participatie waarbij alle relevante partijen adequaat zijn betrokken, zorgt voor besluitvorming waarbij de kans op een dergelijke tegenkracht aanzienlijk</p>

²⁰ Planbureau voor de Leefomgeving, De energieke samenleving: op zoek naar een sturingsfilosofie voor een schone economie, 2011. In dit rapport wordt op blz. 9 gesproken van 'de energieke samenleving': een samenleving van mondige burgers en met een ongekend reactiesnelheid, leervermogen en creativiteit

Stappen voor initiatiefnemer	Relevante passages SIA in de IFC Prestatienorm 1 en Guidance Notes	Opmerkingen tav de Nederlandse Omgevingswet, AMVB Omgevingsbesluit, kamerbrieven en algemene situatie
		<p>kleiner is. Dit besef dringt bij meer en meer bestuursorganen door, waardoor vroegtijdige participatie steeds vaker en professioneler wordt ingevuld. De wet versterkt deze trend. Uit de praktijk en advies van de Commissie versnelling besluitvorming infrastructurele projecten²¹ blijkt dat het betrekken van verschillende partijen in een vroegtijdig stadium bij de besluitvorming leidt tot goede besluiten en een groter draagvlak.</p>
<p>c. Geïnformeerde dialoog en participatie</p>	<p>Bij substantiële risico projecten (potentieel significante nadelige effecten zijn vastgesteld, clause 31) :</p> <p>moet de initiatiefnemer een Geïnformeerd Dialoog- en Participatie (GDP) proces uitvoeren dat gebouwd is op de hierboven onder Consultatie beschreven stappen en dat zal resulteren in geïnformeerde participatie van Getroffen Gemeenschappen.</p> <p>GDP omvat een meer diepgaande uitwisseling van opvattingen en informatie, en een georganiseerd en iteratief overleg waardoor de opvattingen van de Getroffen Gemeenschappen over zaken die van direct belang voor hen zijn, zoals de voorgestelde mitigerende maatregelen, het genieten van ontwikkelingsvoordelen en -mogelijkheden en kwesties rond implementatie, worden geïntegreerd in het besluitvormingsproces van de initiatiefnemer.</p>	<p>In de Omgevingswet/AMVB worden de participatieniveaus niet gedefinieerd</p> <p>Substantiele risico projecten zijn in Nederland vaak m.e.r. plichtige projecten (enkele tientallen per jaar)</p> <p>Voor GDP bestaan in NL verschillende synoniemen, die tot spraakverwarring kunnen leiden</p> <p>Een motiveringsplicht voor initiatiefnemers is in Nederland niet verplicht</p>

²¹ ¹⁴ Kamerstukken II 2007/08, 29 385, nr. 18, bijlage.

Stappen voor initiatiefnemer	Relevante passages SIA in de IFC Prestatienorm 1 en Guidance Notes	Opmerkingen tav de Nederlandse Omgevingswet, AMVB Omgevingsbesluit, kamerbrieven en algemene situatie
	De initiatiefnemer dient het proces te documenteren, in het bijzonder de maatregelen die genomen werden om risico's en nadelige effecten voor Getroffen Gemeenschappen te voorkomen of te minimaliseren, en moet hen die getroffen worden, informeren over de manier waarop hun zorgen werden behandeld.	
d. Vrije, Voorafgaande en Geïnformeerde Toestemming	IFC hanteert Vrije, Voorafgaande en Geïnformeerde Toestemming (FPIC) voor Inheemse Volkeren, die in het internationaal recht een status aparte hebben. Onder bepaalde omstandigheden is de initiatiefnemer verplicht om hun Vrije, Voorafgaande en Geïnformeerde Toestemming (VVG) te verwerven.	In de Omgevingswet/AMVB worden de participatieniveaus niet gedefinieerd Bij zeer hoog risicoprojecten (bijv kernenergie) of bij bepaalde cumulatieve effecten) kan dit participatieniveau worden gehanteerd.
7. SIA – mitigerende maatregelen	Mitigerende maatregelen, mitigatie hiërarchie (avoid-mitigate-compensate), technische en financiële haalbaarheid, het op gepaste wijze rekening houden met de zorgen van getroffen gemeenschappen en de meetbare/auditable proces deliverables (managementplannen) worden besproken in clause 13-16. Gemeenschappen informeren over Calamiteitenplannen (#19-#21) Guidance Notes : Managementprogramma's : 61 – 71 Calamiteitenplannen : 81, 82	De managementplannen zijn een belangrijk onderdeel van het proces. Hierin worden risico's, effecten en maatregelen concreet gemaakt Deze zijn in NL niet wettelijk verplicht Voor projectbesluiten geldt (art 5.51 OW) : In het projectbesluit wordt aangegeven hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding zijn betrokken en wat de resultaten zijn van de uitgevoerde verkenning, waarbij in ieder geval wordt ingegaan op de door derden voorgedragen mogelijke oplossingen en de daarover door deskundigen uitgebrachte adviezen.

Stappen voor initiatiefnemer	Relevante passages SIA in de IFC Prestatienorm 1 en Guidance Notes	Opmerkingen tav de Nederlandse Omgevingswet, AMVB Omgevingsbesluit, kamerbrieven en algemene situatie
		Participatiemoment en -niveau wordt niet genormeerd
8. SIA – Monitoring & Evaluatie	<p>Clausule 22-24 stelt de investeerder en andere bevoegden in staat om het project op kpi's en actieplannen te monitoren en indien nodig corrective actions aan te brengen. In sommige gevallen moeten initiatiefnemers overwegen om afgevaardigden van Getroffen Gemeenschappen te laten participeren in monitoringsactiviteiten.</p> <p>Guidance Notes : 83 – 90</p>	Soms worden de mitigerende maatregelen vastgelegd in een convenant, incl M&E Voorbeelden in NL bestaan in de (petro)chemische (Hand aan de Kraan, Waddenzee) en windsector, infrastructuur (Maasvlakte 2)
9. SIA – externe communicatie, klachtenmechanismen en rapportage	Clausule 34, 35 en 36 gaan in op systemen die externe communicatie en klachten van gemeenschappen registreren, zodat hierop actie kan worden ondernomen, en over rapportage aan de gemeenschappen met een minimaal jaarlijkse frequentie	In de OW 5.51 en de AMVB OB (p. 79) is Verantwoording opgenomen en gedefinieerd als een motiveringsbesluit. De wet spreekt niet over voortdurende periodieke rapportages en klachtenmechanismen

4 Budget en doorlooptijden

In Nederland is nog geen SIA uitgevoerd. Onderstaande gegevens zijn verkregen door raadplegen van verschillende consultancy bureaus. De raming is verzorgd voor onderstaande 3 contouren, er is uitgegaan van 3 iteratieslagen (vaststelling risico's en effecten, vaststelling mitigerende maatregelen, vaststellen SIA en managementplannen). Voor de eerste contour (1km dunbevolkt) is gebruik gemaakt van een focusgroep met 15 leden, voor de tweede contour 2 focusgroepen, voor de derde contour 4 focusgroepen, voor elke iteratieslag.

#	Fase SIA	Contour 1 km dunbevolkt	Contour 10 km dunbevolkt	Contour 10 km dichtbevolkt
1	Verkennde fase			
	Verkennd onderzoek (participatiekader, sondering en voorlopige risico/hindercontouren)	9000	10800	13400
2	Sociaal Economische Basisstudie			
	contouren, geodata GIS analyse, koppeling bronbestanden, segmentatie	13400	16200	19400
3	Stakeholderparticipatieplan			
	participatieniveau, -vorm en -proces, kennisgeving, werving	7775	9950	21500
4	Participatieproces			
	vaststelling SIA en managementplannen (2)	15000	30000	60000
5	Rapportage	6000	7500	9000
6	Opzet en onderhoud van een sociaal risico beheerssysteem, inclusief communicatie	PM	PM	PM
	Totaal	51175	74450	123300

Doorlooptijden SIA :

- medium risico : minimaal 6 maanden
- substantieel risico : minimaal 9 maanden
- openbaar debat Frankrijk : minimaal 12 maanden

4.1 Commission Nationale du Débat Public

Het openbaar debat van de CNDP in Frankrijk is een zorgvuldig proces, gebaseerd op de SIA met een uitvoerig participatieproces. De CNDP is een onafhankelijk orgaan, in 1995 bij wet vastgesteld. Na het aanleveren van de verkenning (doelen, karakteristieken, sociaal economische issues, geschatte kosten, identificatie mogelijke impacts), neemt het CNDP een besluit :

- a) het project te faciliteren
- b) de initiatiefnemer het proces te laten faciliteren, maar met de regels van de CNDP

- c) aanbevelingen naar de initiatiefnemer
- d) het project niet te faciliteren

Dit besluit neemt 2 maanden in beslag. Wanneer de CNDP het openbaar debat organiseert, heeft ze maximaal 6 maanden voorbereidingstijd nodig. Hierin doet ze o.a. onderzoek naar sociaal-economisch aspecten en bereid het openbare debat voor. Het openbaar debat zelf kost maximaal 4 maanden.

Het CNDP moet worden ingeschakeld bij de volgende projecten en drempelwaarden :

Categorieën	Criteria
<ul style="list-style-type: none"> a) Bouw auto- en snelwegen, 2 x 2 wegen b) Verbreding bestaande weg naar 2 of 3 banen c) Spoorwegen d) Vaarwegen 	Kosten > 300 M € of lengte traject > 40 km
Bouw of uitbreiding vliegvelden	Vliegveld categorie A en kosten > 100 M €
Bouw of uitbreiding haven	kosten > 150 M € of oppervlakte > 200 ha
Hoogspanningsleidingen	Spanning \geq 400 KvA en lengte > 10 km
Pijpleidingen <ul style="list-style-type: none"> a) Gas b) Olie 	lengte > 200 km <ul style="list-style-type: none"> a) Diameter \geq 600 mm b) Diameter \geq 500 mm
Kerncentrale	Nieuwe of bestaande installatie, investering \geq 300 M €
Gebouwen <ul style="list-style-type: none"> a) Cultureel, sport, wetenschap, toerisme b) Industrie 	Kosten > 300 M €

Het wordt aangeraden de CNDP in te schakelen bij :

Categorieën	Criteria
<ul style="list-style-type: none"> a) Bouw auto- en snelwegen, 2 x 2 wegen b) Verbreding bestaande weg naar 2 of 3 banen c) Spoorwegen d) Vaarwegen 	150 M € < Kosten < 300 M of 20 km < lengte traject < 40 km
Bouw of uitbreiding vliegvelden	Vliegveld categorie A en 35 M € < kosten < 100 M €
Bouw of uitbreiding haven	75 M € < kosten < 150 M € of 100 ha < oppervlakte < 200 ha
Hoogspanningsleidingen	200 KvA < Spanning < 400 KvA en 5 km < lengte < 10 km
Pijpleidingen <ul style="list-style-type: none"> a) Gas b) Olie 	100 km < lengte < 200 km <ul style="list-style-type: none"> a) Diameter = 600 mm b) Diameter = 500 mm
Kerncentrale	Nieuwe of bestaande installatie, investering > 150 M €
Gebouwen <ul style="list-style-type: none"> c) Cultureel, sport, wetenschap, toerisme 	150 M € < Investering < 300 M €

d) Industrie	
--------------	--

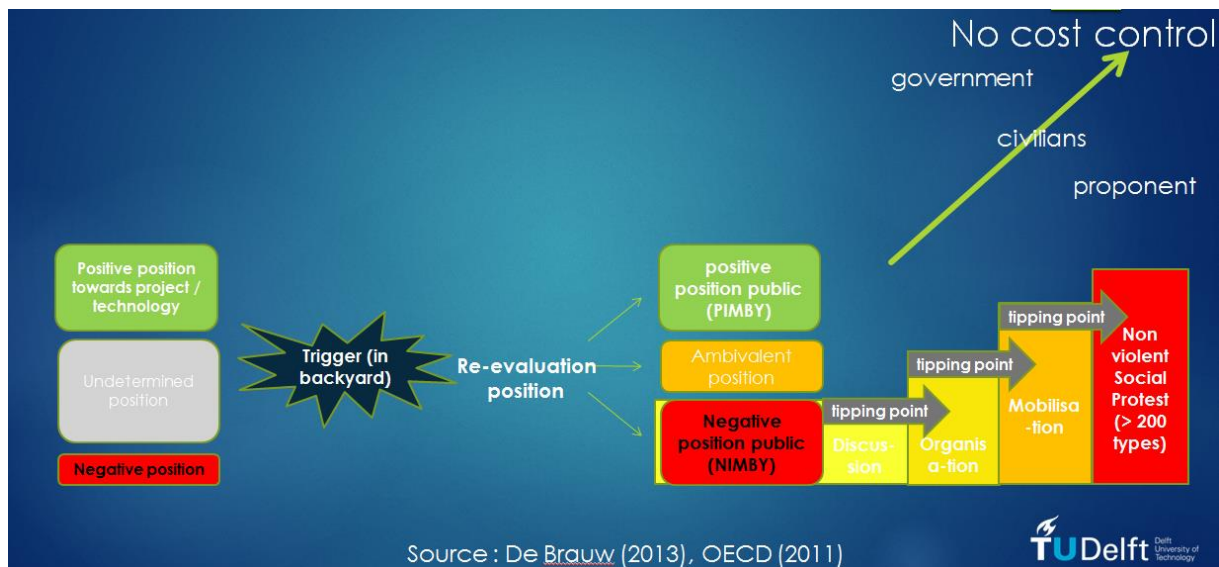
Hieronder volgen 20 voorbeelden van de projecten met de totale kosten voor de CNDP en als % van de totale projectkosten. Alle data is publiek beschikbaar.

Project	Startdatum debat	Kosten project	Totale kosten CNDP	% project budget voor kosten CNDP
Prolongement de la LGV Sud Europe Atlantique entre Bordeaux et la frontière espagnole	30-8-2006	7.800.000.000	2.310.000	0,03%
LGV Poitiers-Limoges	1-9-2006	1.400.000.000	909.000	0,06%
Projet autoroutier de la Francilienne	8-3-2006	1.500.000.000	1.903.000	0,13%
Projet de prolongement de l'A12	3-3-2006	360.000.000	1.016.000	0,28%
Extension du tramway des Maréchaux	30-1-2006	557.000.000	971.000	0,17%
Dénivellation et couverture de la RN13	22-2-2006	1.300.000.000	1.028.000	0,08%
Contournement routier de Nice	4-11-2005		969.000	
Contournement de Rouen	9-6-2005	1.500.000.000	600.000	0,04%
LGV Bordeaux-Toulouse	8-6-2005	3.000.000.000	1.264.000	0,04%
Liaison routière entre Grenoble et Sisteron	7-6-2005	1.400.000.000	1.008.000	0,07%
LGV PACA	21-2-2005	4.250.000.000	1.922.000	0,05%
ITER en Provence	16-1-2006	13.000.000.000	856.000	0,01%
Liaison autoroutière Amiens-Lille-Belgique	29-9-2003		792.000	
Contournement autoroutier de Bordeaux	2-10-2003	700.000.000	935.000	0,13%
Liaison ferroviaire dédiée entre Paris et l'aéroport Roissy-Charles de Gaulle (CDG Express)	25-8-2003	800.000.000	1.476.000	0,18%
Métro Toulouse	9-7-1909	1.700.000.000	709.831	0,04%
Réseau Express Grand Lille	24-10-2014	2.000.000.000	829.864	0,04%
Liaison autoroutière A31 Bis	26-11-2014	1.200.000.000	919.700	0,08%
Parc éolien en mer (Le Tréport)	25-11-2014	2.000.000.000	640.000	0,03%
Parc éolien en mer (Yeu, Noirmoutier)	25-11-2014	2.000.000.000	724.000	0,04%
Gemiddeld				0,08%

Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar vergelijkbare projecten in Nederland, zoals de verlenging van de A4 en de Maasvlakte 2.

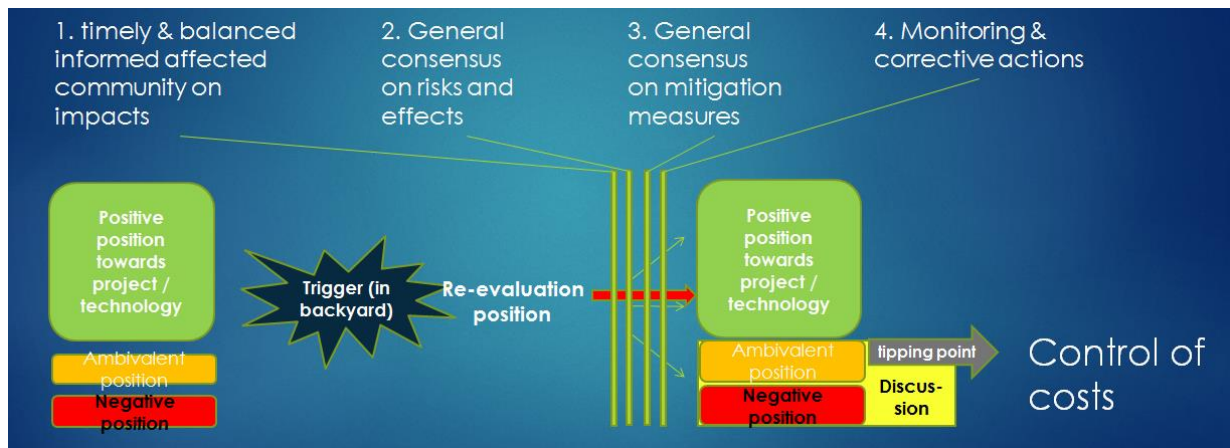
Annex 1 : Theorie en onderzoek

Wanneer gemeenschappen onvoldoende worden betrokken in het besluitvormingsproces, kan een onverwachte trigger aanleiding geven tot discussies, dat stakeholders dwingt een positie te nemen. Eenmaal ingenomen posities zijn lastiger te wijzigen. Dit proces kan versterkt worden door de organisatie in nieuwe of bestaande actiegroepen, en kunnen overgaan tot mobilisatie en sociaal protest. Dit proces is nauwelijks controleerbaar en kan versterkt worden door de snelheid en gebruik van nieuwe media. Sociaal protest bestaat inmiddels uit meer dan 200 geïnterviewde vormen en kunnen hoge project- en maatschappelijke kosten met zich meebrengen voor de initiatiefnemer (bedrijfscontinuïteit, reputatie), de burger (maatschappelijke onrust) en de overheid (transactiekosten).

Model SIA : preventive, control and mitigating barriers

De SIA is gebaseerd op procedurele en distributieve rechtvaardigheidsbeginselen en beoogt de getroffen gemeenschappen tijdig en gebalanceerd in het besluitvormingsproces te betrekken, alle zorgen over risico's en effecten bespreekbaar te maken, te komen tot algemene consensus over passende mitigerende maatregelen en het periodiek afleggen van verantwoording door de initiatiefnemer. Tijdige toegang tot complete en gebalanceerde informatie en het opbouwen en in stand houden van wederzijdse relaties zijn de basis van de SIA.

Verder onderzoek :

Op dit moment wordt aan de TU Delft onderzoek uitgevoerd naar diverse aspecten die gerelateerd zijn aan besluitvorming rondom energieprojecten, waaronder de kosten van publieke acceptatie in Nederland en Frankrijk. De eerste voorlopige resultaten laten zien dat in Frankrijk, waar publieke acceptatie van oudsher ingewikkeld ligt, dit tegen fors lagere kosten wordt bereikt

Daarnaast wordt onderzoek uitgevoerd naar verschillende vormen van assessment op het terrein van complexe en controversiële projecten binnen het NWO-project RESPONSE. Dit project verkent (mogelijkheden tot) interactie tussen formele besluitvorming en informele processen, zoals publieke debat en lokale oppositie. Uitgangspunt hierbij is het verkennen van informele vormen van assessment als bron van informatie voor formele besluitvorming. Hierbij wordt onder andere gekeken naar de rol van rechtvaardigheid en de rol van omgevingsmanagers binnen processen rondom (planning en implementatie van) energieprojecten. Voor meer informatie over dit onderzoeksproject zie <https://www.tudelft.nl/tbm/onderzoek/projecten/response/>.

Vervolgonderzoek op het gebied van sociaal risicomanagement waaraan wordt gedacht ligt op de volgende terreinen :

- toepassing Sociaal Risico Managementsystemen
- Kwantificeren social key risk indicators
- Omgevingsconvenanten

Referenties

Prof. dr. Henk Becker (1997) *Social Impact Assessment* (1997), ISBN 1857283473, Universiteit Utrecht

IFC Prestatienorm 1 (2012) Nederlands

http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/performance-standards/ps1

IFC Handleiding Implementatie Prestatienorm 1 (Guidance Notes 53 pag; alleen in het Engels)

http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/b29a4600498009cfa7fcf7336b93d75f/Updated_GN1-2012.pdf?MOD=AJPERES

IFC ESMS toolkit (2015) om objectief het professionele niveau van de onderdelen van het (milieu &) social risicomangementsysteem te bepalen, alsmede verbeteringen te identificeren

http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/publications/publications_handbook_esms-general

Voor de Nederlandse situatie is het Excel spreadsheet van IFC aangepast om het maturity niveau van het milieu en sociale risicomgmt gedeelte apart te meten, aangezien milieu in NL vaak al op een adequaat niveau beheerst wordt. Deze versie is op verzoek beschikbaar : e.o.degroot@tudelft.nl

IAIA SIA gids Prof. dr. Frank Vanclay (2015)

https://www.iaia.org/uploads/pdf/SIA_Guidance_Document_IAIA.pdf

TAP pipeline SIA documenten : <https://www.tap-ag.com/resource-library/reference-documents/esia-documents>